

РЕКОМЕНДАЦІЇ **щодо визнання акцій відумерлою спадщиною**

У разі смерті акціонера акції як об'єкти цивільних прав входять до складу спадщини та переходять до його спадкоємців. Проте, якщо спадкоємці акціонера відсутні, невідомі, або не здійснюють переоформлення прав на спадщину, виникає ряд питань. Зокрема, тривале перебування акцій „без власника” може у деяких випадках суттєво ускладнити діяльність акціонерного товариства. Найбільш очевидною проблемою, з якою можуть стикнутися акціонерні товариства при проведенні загальних зборів акціонерів – відсутність кворуму. Закон „Про акціонерні товариства” не містить норм, що встановлюють спеціальний правовий режим спадкування акцій. У тому випадку, коли спадкодавець був акціонером товариства, порядок спадкування цінних паперів регулюватиметься положеннями Книги шостої Цивільного кодексу України (далі – ЦК), а процесуальні питання – главою 9 розділу IV Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК).

1. Загальні положення

У спадкових відносинах може брати участь територіальна громада, яка може виступати і як спадкоємець за заповітом, і правонаступник в порядку відумерлості. Нас цікавить другий випадок - питання переходу до неї відумерлого майна, щодо якого не виявилось спадкоємців.

Ч.1 ст. 1277 ЦК визначає долю спадщини, яка внаслідок дії будь-яких суб'єктивних чи об'єктивних чинників не переходить до жодного із спадкоємців. Правовими підставами визнання спадщини відумерлою можуть бути:

- відсутність спадкоємців за заповітом і за законом,
- усунення спадкоємців за заповітом та за законом від права на спадкування (ст.1224 ЦК);
- неприйняття спадщини спадкоємцями за заповітом та за законом протягом встановленого строку (ст.1270 ЦК);
- відмова від прийняття спадщини спадкоємцями за заповітом та за законом (ст.1273 ЦК).

Визнання спадщини відумерлою відбувається не автоматично за наявності перелічених обставин, а лише за рішенням суду. Відповідне рішення про визнання спадщини відумерлою суд приймає не з власної ініціативи, а за заявою органу місцевого самоврядування за місцем відкриття спадщини. Такими органами відповідно до ст.5 Закону "Про місцеве самоврядування" є сільська, селищна, міська ради та їх виконавчі органи.

На відміну від загального строку для прийняття спадщини у 6 місяців (ст. 1270 ЦК), ч.2 ст. 1277 ЦК передбачає, що заява про визнання спадщини

відумерлою подається після спливу 1 року з часу відкриття спадщини. Такий строк встановлений з метою надання спадкоємцям, які з тих чи інших причин не встигли прийняти спадщину вчасно, тобто протягом шести місяців з дня її відкриття, додаткової можливості реалізувати свої права.

Заява про визнання спадщини відумерлою повинна містити перш за все загальні реквізити: найменування суду, до якого подається заява, найменування заявника, його місцезнаходження, поштовий індекс, номер засобів зв'язку, зміст вимоги до суду, підпис, дату. Згідно з ст.275 ЦПК у заяві про визнання спадщини відумерлою повинні бути наведені відомості:

- про час і місце відкриття спадщини. Згідно з ч. 2 ст. 1220 ЦК України часом відкриття спадщини є день смерті особи або день, з якого вона оголошується померлою. Місцем відкриття спадщини є останнє місце проживання спадкодавця (ст.1221 ЦК). П.187 Інструкції про порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України, затвердженої наказом Міністерства юстиції України від 3 березня 2004 року № 20/5, уточнює, що місцем відкриття спадщини визнається не просто останнє, а останнє постійне місце проживання спадкодавця.

- про майно, що становить спадщину,

- докази, які свідчать про належність цього майна спадкодавцю, про відсутність спадкоємців за заповітом і за законом, або про усунення їх від права на спадкування, або про неприйняття ними спадщини, або про відмову від її прийняття. (Зразок заяви про визнання спадщини відумерлою наведено у Додатку 1).

Особливість переходу у власність територіальної громади відумерлого майна виявляється, перш за все, в тому, що таке наступництво можливе лише за однією підставою - за законом. Зазначений порядок переходу майна має на меті усунення безхазяйності спадкового майна, викликаного відсутністю спадкоємців, місце яких займає громада. Це не означає, що громада є спадкоємцем відумерлої спадщини. Норми, які поширюються на спадкоємців, можуть поширюватися на громаду лише при наявності спеціальної вказівки про це у законі (наприклад, ч.4 ст. 1277 ЦК передбачено, що територіальна громада, яка стала власником відумерлого майна, зобов'язана задовольнити вимоги кредиторів спадкодавця, що заявлені відповідно до статті 1231 ЦК: відшкодування майнової шкоди (збитків), моральної шкоди, завданої спадкодавцем, яке було присуджене судом зі спадкодавця за його життя; сплата неустойки, що була присуджена судом кредиторів із спадкодавця за життя спадкодавця. При цьому майнова та моральна шкода відшкодовуються у межах вартості відумерлого майна). Загальні правила спадкування на громаду, до якої перейшло відумерле майно, не розповсюджуються (саме тому громада не є зобов'язаною щодо відшкодування витрат, що виникли, зокрема, у зв'язку з організацією та проведенням похорон спадкодавця, інших витрат, вказаних у ст. 1232 ЦК). Іншою істотною ознакою зазначеного переходу є незалежність його від волі громади- правонаступниці: громада позбавлена права відмовитися від прийняття відумерлого майна.

Постає питання про долю спадщини, стосовно якої не подана заява органу місцевого самоврядування (наприклад, внаслідок недбалості його працівників). Деякі автори вважають¹, що зі змісту ст. 1277 ЦК випливає, що подання такої заяви є не правом, а обов'язком органу місцевого самоврядування. Отже, він не має права ухилятися від подачі заяви до суду. Виконання цього обов'язку забезпечується згідно ст.14 ЦК², а також нормами, які регулюють відносини місцевого самоврядування. Інші піддають таку точку зору сумніву з огляду на недоцільність подання заяви до суду у разі малоцінності спадкового майна, або якщо розмір вимог кредиторів спадкодавця, що заявлені відповідно до статті 1231 ЦК, дорівнює або перевищує вартість спадщини³.

Справа про визнання спадщини відумерлою розглядається судом з обов'язковою участю заявника (органу місцевого самоврядування) та з обов'язковим повідомленням усіх заінтересованих осіб. Склад заінтересованих осіб визначає суд. Такими заінтересованими особами можуть бути спадкоємці, що відмовились від прийняття спадщини, особи, що не прийняли спадщину в силу різних причин та інші особи.

Встановивши, що спадкоємці за заповітом і за законом відсутні, або спадкоємці усунені від права на спадкування, або спадкоємці не прийняли спадщину чи відмовилися від її прийняття, суд ухвалює рішення про визнання спадщини відумерлою та про передачу її територіальній громаді за місцем відкриття спадщини.

Територіальна громада стає власницею відумерлого майна з моменту вступу в законну силу рішення суду про визнання спадкового майна відумерлим. З цього моменту відповідний орган місцевого самоврядування уповноважений здійснювати дії щодо переоформлення прав на акції.

Порядок обліку прав власності на іменні цінні папери, випущені у документарній формі, передбачений Положенням про порядок ведення реєстрів власників іменних цінних паперів, затвердженим рішенням ДКЦПФР від 17 жовтня 2006 р. № 1000. П.17 розділу VII зазначеного Положення передбачено, що внесення до системи реєстру записів про перехід права власності на іменні цінні папери за рішенням суду, що набрало законної сили, здійснюється реєстроутримувачем на підставі копії цього документу, переданого реєстроутримувачу, який засвідчений підписом судді та печаткою суду. Порядок відкриття особових рахунків новим власникам та перелік необхідних для цього документів передбачений розділом V даного Положення. На підставі поданих документів реєстроутримувач видає

¹ Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар. За ред. розробників проекту Цивільного кодексу України. – К.: Істина. – с. 857.

² «Стаття 14. Виконання цивільних обов'язків

1. Цивільні обов'язки виконуються у межах, встановлених договором або актом цивільного законодавства.

2. Особа не може бути примушена до дій, вчинення яких не є обов'язковим для неї.

3. Виконання цивільних обов'язків забезпечується засобами заохочення та відповідальністю, які встановлені договором або актом цивільного законодавства.

4. Особа може бути звільнена від цивільного обов'язку або його виконання у випадках, встановлених договором або актами цивільного законодавства.»

³ Спадкове право. За ред. С.Я.Фурса. – К., 2008. - с.195.

сертифікат іменних цінних паперів, який згідно ст.5 Закону «Про Національну депозитарну систему та особливості електронного обігу цінних паперів в Україні» є підтвердженням права власності на такі цінні папери.

Якщо акції випущені у бездокументарній формі, то порядок переходу права власності на них регулюється Положенням про депозитарну діяльність, затвердженого рішенням ДКЦПФР від 17 жовтня 2006 р. N 999. На підставі поданих документів зберігачем проводиться безумовна операція зарахування цінних паперів з рахунку померлого акціонера на рахунок органу місцевого самоврядування, який відкривається у порядку, передбаченому п.3.7 глави 1 розділу V зазначеного Положення. Згідно ст.5 Закону «Про Національну депозитарну систему та особливості електронного обігу цінних паперів в Україні» право власності на цінні папери у бездокументарній формі переходить до нового власника з моменту зарахування цінних паперів на рахунок власника у зберігача; підтвердженням права власності на цінні папери є виписка з рахунку у цінних паперах, яку зберігач зобов'язаний надати власнику цінних паперів.

За ч.2 ст.1280 ЦК, якщо майно, на яке претендує спадкоємець, що пропустив строк для прийняття спадщини, перейшло як відумерле до територіальної громади і збереглося, спадкоємець має право вимагати його передання в натурі. У разі його продажу спадкоємець має право на грошову компенсацію.

Отже, аналіз чинного законодавства дозволяє стверджувати про відсутність правових підстав для передачі спадкових акцій самому акціонерному товариству або їх розподілу серед акціонерів. Законом встановлено вимогу про перехід спадкового майна (включаючи акції) у разі відсутності спадкоємців у комунальну власність територіальної громади.

2. Проблемні питання

Порядок відкриття спадкової справи як ініціативних дій нотаріуса законодавчо не визначений. Як зазначається у п.3 розділу 2 Методичних рекомендацій щодо вчинення нотаріальних дій, пов'язаних із вжиттям заходів щодо охорони спадкового майна, видачею свідоцтв про право на спадщину та свідоцтв про право власності на частку в спільному майні подружжя, схвалених рішенням Науково-експертної ради з питань нотаріату при Міністерстві юстиції України від 29 січня 2009 р., підставою для відкриття провадження по спадковій справі є одержання нотаріусом першого звернення (заява, повідомлення, телеграма тощо) фізичної або юридичної особи. За п.2 розділу 2 Методичних рекомендацій, провадження по спадковій справі починається з прийняття документів, що надійшли нотаріусу у зв'язку з відкриттям спадщини.

Хоча ч.2 ст.1283 ЦК і передбачає, що нотаріус за місцем відкриття спадщини, а в населених пунктах, де немає нотаріуса, - відповідні органи місцевого самоврядування, вживають заходів щодо охорони спадкового майна не лише за заявою спадкоємців, а і з власної ініціативи, проте не визначене джерело інформації, на підставі якої нотаріус виявлятиме

ініціативу. Ст. 60 Закону „Про нотаріат” розширює перелік таких джерел також повідомленнями підприємств, установ, організацій, громадян або рішенням суду про оголошення фізичної особи померлою.

Згідно з п.16 Правил державної реєстрації актів цивільного стану в Україні, затверджених Наказом Міністерства юстиції України від 18 жовтня 2000 року N 52/5, щомісяця, але не пізніше 10 числа місяця, що настає за звітним, інформація про померлих громадян подається відділами реєстрації актів цивільного стану державним податковим інспекціям, органам праці та соціального захисту населення у встановленому законодавством порядку. Органи реєстрації актів цивільного стану протягом десяти робочих днів з дня реєстрації смерті особи подають відповідні відомості територіальним органам Пенсійного фонду України. Як бачимо, нотаріусів за місцем відкриття спадщини у цьому переліку не передбачено.

Таким чином, доходимо висновку про недосконалість системи інформування нотаріусів про факти смерті осіб у разі відсутності спадкоємців за заповітом або за законом, або неприйняття ними спадщини, а отже і відсутності підстав для відкриття спадкової справи при ненадходженні такої інформації до нотаріуса.

Крім цього, недосконалим є порядок розшуку спадкоємців померлого. Якщо найближчих родичів ще можливо розшукати через органи реєстрації актів цивільного стану або місця проживання, то родичів скажімо п'ятої черги спадкоємців, які знаходяться у дуже віддаленому спорідненні, відшукати досить складно. Керуючись ст.63 Закону „Про нотаріат”, нотаріус, який одержав від спадкоємців повідомлення про відкриття спадщини, зобов'язаний повідомити про це тих спадкоємців, місце проживання або роботи яких йому відоме. Нотаріус може також зробити виклик спадкоємців шляхом публічного оголошення або повідомлення про це у пресі. Як бачимо, це не є обов'язком, а правом, яким нотаріус може скористатися, а може й ні. Як свідчить практика, ця можливість в багатьох випадках нотаріусами ігнорується⁴. Виникає ситуація, коли спадкові акції не приймаються у спадщину не через небажання спадкоємця, яке може обумовлюватися скажімо низькою ліквідністю та дохідністю таких цінних паперів, але і через необізнаність про відкриття спадщини, через що він не може сформулювати та виявити свою волю.

Наступне питання – відсутність у сучасній нотаріальній практиці процедури розшуку спадкового майна та визначення реального розміру спадщини. Це питання наразі не регламентоване ні ЦК, ні Законом «Про нотаріат», ані Інструкцією про порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України, затвердженою наказом Міністерства юстиції України від 3 березня 2004 року N 20/5. Тобто відкриття спадщини в нотаріальному процесі асоціюється лише з відкриттям (заведенням) спадкової справи, але не говориться про те, звідки надходять відомості про належне спадкодавцю майно. Розшук майна спадкодавця набуває особливої актуальності стосовно належних йому акцій, емітенти яких можуть бути зареєстровані по всій

⁴ Спадкове право. За ред. С.Я.Фурса. – К., 2008. - с.307.

території України, тим більше якщо відповідні відомості не надані спадкоємцями. Наявність спадкового майна на момент відкриття спадщини буває важко встановити у деяких випадках й через небажання окремих нотаріусів вживати заходів щодо охорони спадкового майна, оскільки таке нотаріальне провадження за своїм обсягом та складністю досить копітке. Вбачається доцільним законодавче встановлення заходів, які мав би вживати нотаріус для розшуку майна, зокрема акцій спадкодавця.

Нарешті, законодавством не передбачений обов'язок нотаріуса інформувати орган місцевого самоврядування за місцем відкриття спадщини. Лише п.1 частини 1 Методичних рекомендацій щодо вчинення нотаріальних дій, пов'язаних із вжиттям заходів щодо охорони спадкового майна, видачею свідоцтв про право на спадщину та свідоцтв про право власності на частку в спільному майні подружжя, схвалених рішенням Науково-експертної ради з питань нотаріату при Міністерстві юстиції України від 29 січня 2009 р., передбачено, що якщо є підстави вважати, що спадщина може бути визнана відумерлою, нотаріус повинен повідомити відповідний орган місцевого самоврядування. Проте знову ж таки про цю спадщину має бути відомо самому нотаріусу, що як ми бачили не завжди можливо.

Таким чином, неподання органом місцевого самоврядування заяви про визнання акцій відумерлою спадщиною може бути обумовлене не лише незацікавленістю через низьку ліквідність/дохідність акцій, але й через відсутність у нього інформації про відкриття спадщини та/або спадкове майно. Треба відзначити, що деякі органи місцевого самоврядування вживають заходів для виправлення такої ситуації. Наприклад, розпорядженням Одеського міського голови №23-01р від 21.01.2011р. було затверджено Порядок поведження з відумерлою спадщиною в місті Одесі, що регламентує питання виявлення майна, яке може бути визнане відумерлою спадщиною, його обліку у відповідному Реєстрі, набуття територіальною громадою прав на нерухоме та рухоме майно, визнане судом відумерлою спадщиною. П. 3.1 зазначеного Порядку ілюструє важливість вищенаведених проблемних питань - адже згідно цього пункту інформація, яка повинна міститися у Реєстрі, отримується від:

- органів нотаріату України;
- судів;
- обласного управління юстиції Міністерства юстиції України;
- органів Міністерства внутрішніх справ;
- державних відділів реєстрації актів цивільного стану за ініціативою таких органів або на підставі відповідних запитів;
- від комунальних підприємств житлово-комунальних сервісів;
- об'єднань співвласників багатоквартирних будинків;
- органів самоорганізації населення;
- комунального підприємства «ОМБТІ та РОН»;
- комунального підприємства «Спеціалізоване підприємство комунально-побутового обслуговування»;
- департаменту праці та соціальної політики Одеської міської ради;

- служби у справах дітей Одеської міської ради;
- районних адміністрацій Одеської міської ради;
- інших виконавчих органів Одеської міської ради;
- від фізичних та юридичних осіб (до речі, особа, яка надала інформацію, отримує винагороду у розмірі 1% вартості майна);
- з інших джерел, дозволених законодавством, зокрема:
- моніторингу судових справ, який здійснюється виконавчими органами міської ради та юридичним департаментом Одеської міської ради щодо спадкування майна (визнання причин пропущення строків прийняття спадщини поважними та ін.);
- аналізу звернень громадян та організацій тощо.

Узагальнимо основні проблемні питання стосовно визнання акцій відумерлою спадщиною:

1. Недосконалість системи інформування про: відкриття спадщини, спадкоємців та спадкове майно, особливо у разі відсутності спадкоємців за заповітом та за законом, та у разі неприйняття спадкоємцями спадщини;

2. Неприйняття спадщини спадкоємцями протягом встановленого строку через:

- незацікавленість через низьку ліквідність/дохідність акцій;
- необізнаність про відкриття спадщини та/або наявність спадкового майна, зокрема акцій;

3. Невизначеність питання про право чи обов'язок органу місцевого самоврядування за місцем відкриття спадщини подавати заяву до суду про визнання спадщини відумерлою.

4. Неподання органом місцевого самоврядування відповідної заяви через:

- необізнаність про відкриття спадщини та/або наявність спадкового майна, зокрема акцій;
- незацікавленість через низьку ліквідність/дохідність акцій;
- недбалість працівників органу місцевого самоврядування

3. Рекомендації

Станом на сьогодні вирішення зазначених питань може йти двома шляхами.

Перший полягатиме у наданні ДКЦПФР методичних рекомендацій акціонерним товариствам щодо виявлення ними акцій, власники яких померли та за якими відсутні спадкоємці. Надалі акціонерне товариство подає ці відомості нотаріусу за останнім постійним місцем проживання померлого акціонера. Інформування нотаріуса товариством є доцільним з таких міркувань.

- Факт смерті громадянина та час відкриття спадщини підтверджуються свідоцтвом про смерть, виданим органом реєстрації актів цивільного стану. У разі неможливості пред'явлення такого свідоцтва, необхідно одержати копію актового запису про смерть спадкодавця та витяг з Державного реєстру актів цивільного стану громадян щодо актового

запису про смерть. Згідно чинного законодавства, акціонерне товариство не матиме права на одержання цих документів. Зазначені документи можуть бути надані нотаріусу на його запит органом реєстрації актів цивільного стану (п. 16 Порядку ведення Державного реєстру актів цивільного стану громадян, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 22.08.2007 р. N 1064, п.18 Правил державної реєстрації актів цивільного стану в Україні, затверджених наказом Міністерства юстиції України N 52/5 від 18.10.2000 р.).

- Для з'ясування підстав вважати спадщину такою, що може бути визнана відумерлою (відсутність заповіту, спадкової справи, факту прийняття спадщини на підставі спільного проживання із спадкодавцем в порядку ч.3 ст.1268 ЦК⁵ тощо).
- Для виявлення акцій у складі спадкового майна та повідомлення про їх наявність спадкоємців через нотаріуса. Оскільки часткова відмова від прийняття спадщини не допускається, спадкоємець приймає у спадщину акції разом із іншим спадковим майном. Це означатиме більшу визначеність правового статусу акцій, навіть у разі непереоформлення спадкоємцем права власності на них, та можливість визначити їх подальшу долю.

Після спливу 1 року з дня відкриття спадщини, акціонерне товариство звертається до органу місцевого самоврядування за місцем відкриття спадщини щодо подання цим органом заяви до суду про визнання спадщини відумерлою. У разі ухвалення судом рішення про визнання спадщини відумерлою та про передачу її територіальній громаді, орган місцевого самоврядування приймає рішення про залишення акцій у комунальній власності, або про відчуження набутих територіальною громадою акцій (у тому числі акціонерному товариству, що їх випустило).

Другий шлях, який може доповнювати попередній, полягає у розповсюдженні ДКЦПФР через свої територіальні управління позитивного досвіду окремих органів місцевого самоврядування щодо систематизації та вдосконалення роботи з виявлення та поводження з відумерлою спадщиною. У якості прикладу в Додатку 2 наведений Порядок поводження з відумерлою спадщиною, затверджений розпорядженням Одеського міського голови №23-01р від 21.01.2011р.

Проте, для системного врегулювання питань, що висвітлені у цьому аналізі, є доцільним внесення змін до низки законодавчих та підзаконних актів.

---

⁵ Спадкоємець, який постійно проживав разом із спадкодавцем на час відкриття спадщини, вважається таким, що прийняв спадщину, якщо протягом шести місяців з часу відкриття спадщини він не заявив про відмову від неї.

Заяви про визнання спадщини відумерлою

_____ 20__ р.

До _____ суду м. _____ адреса: _____

Заявник: Територіальна громада
_____ в особі
_____ ради,
адреса: _____,
тел.: _____

Заінтересована особа:
_____
адреса: _____

**Заява
про визнання спадщини відумерлою**

Після смерті _____, який помер «__» ____ року, останнім постійним місцем проживання якого було _____, залишилася спадщина у вигляді іменних акцій Акціонерного товариства «_____», зареєстрованого за адресою _____, у кількості _____ акцій, загальна номінальна вартість - _____ грн. _____ коп.

Залишену після смерті _____ спадщину у встановлений законодавством термін ніхто не прийняв, спадкова справа за заявою спадкоємців нотаріусом не заводилася. У таких випадках спадщина визнається відумерлою та передається у власність територіальної громади за місцем відкриття спадщини.

На підставі викладеного та у відповідності із ст. 1277 Цивільного кодексу України, керуючись ст.ст.3, 278 Цивільного процесуального кодексу України, -

ПРОШУ:

Визнати відумерлою спадщиною іменні акції Акціонерного товариства «_____» у кількості _____ акцій загальною номінальною вартістю _____ грн. _____ коп., що належали померлому _____.

Передати іменні акції Акціонерного товариства «_____» у кількості _____ акцій загальною номінальною вартістю _____ грн. _____

коп., як відумерлу спадщину у власність територіальній громаді _____ в особі _____ ради.

Додаток:

1. Клопотання про витребування судом на підставі ст.137 Цивільного процесуального кодексу України:

від районного органу державної реєстрації актів цивільного стану копії актового запису про смерть _____ та повного витягу з Державного реєстру актів цивільного стану громадян щодо актового запису про смерть _____;

від нотаріуса за місцем відкриття спадщини відомостей щодо підстав вважати спадщину _____ такою, що може бути визнана відумерлою:

- відсутність спадкоємців за заповітом і за законом;
- усунення спадкоємців за заповітом та за законом від права на спадкування;
- неприйняття спадщини спадкоємцями за заповітом та за законом протягом встановленого строку;
- відмова від прийняття спадщини спадкоємцями за заповітом та за законом.

2. Докази, що свідчать про належність _____ іменних акцій Акціонерного товариства «_____» у кількості _____ акцій, загальною номінальною вартістю _____ грн. _____ коп.

Дата

Підпис

Розпорядження
Одеського міського голови
№23-01р від 21.01.2011р.

Про затвердження Порядку поводження з відумерлою спадщиною

Відповідно до ст. 1277 Цивільного кодексу України, ст.ст. 25, 60 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», з метою врегулювання відносин, пов'язаних із визнанням спадщини відумерлою, та передачі такої спадщини до комунальної власності територіальної громади м. Одеси, а також охорони законних майнових прав та інтересів:

1. Затвердити Порядок поводження з відумерлою спадщиною в місті Одесі (додається).
2. Виконавчим органам Одеської міської ради, комунальним підприємствам, органам самоорганізації населення та іншим суб'єктам, що визначені у пп. 3.1 Порядку поводження з відумерлою спадщиною в місті Одесі, у строк до 1 лютого 2011 року надати до юридичного департаменту Одеської міської ради інформацію щодо проведення інвентаризації майна (квартир, кімнат, земельних ділянок тощо), яке може бути визнано відумерлою спадщиною, власники (користувачі) яких померли у період з 01.01.2007р. по 31.12.2010р. за встановленою цим Порядком формою.
3. Вважати розпорядження міського голови [від 23.03.2007р. №189-01р](#) „Про затвердження Порядку поводження з відумерлою спадщиною” таким, що втратило чинність.
4. Контроль за виконанням цього розпорядження покласти на заступника міського голови _____.

О. Костусєв

ПОРЯДОК **поводження з відумерлою спадщиною в місті Одесі**

1. Загальні положення

1.1. Цей Порядок розроблений відповідно до Цивільного кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» та інших нормативно-правових актів, що регулюють правовідносини щодо поведження з відумерлою спадщиною. Дія Порядку поширюється на відносини, що виникають при визнанні за територіальною громадою міста Одеси права власності на нерухоме майно (земельні ділянки, будинки, будівлі, споруди, жилі та нежилі приміщення у будинках), розташоване в адміністративно-територіальних межах міста, а також на рухоме майно, цінні папери та грошові кошти, що визнані судом відумерлою спадщиною, і регламентує питання виявлення такого майна, його обліку, набуття територіальною громадою прав на нерухоме та рухоме майно.

1.2. Порядок є обов'язковим до виконання суб'єктами, які складають систему місцевого самоврядування міста Одеси та має рекомендаційний характер, спрямований на налагодження ефективної співпраці з упровадження на території міста положень цивільного законодавства, для органів державної виконавчої влади, суб'єктів господарювання інших, ніж комунальна, форм власності.

1.3. Положення Порядку, які стосуються поведження із нерухомим майном, розповсюджуються на випадки поведження із рухомим майном, грошовими коштами, цінними паперами із урахуванням особливостей, встановлених відповідним законодавством та цим Порядком.

1.4. Терміни, які вживаються в Порядку, тлумачаться відповідно до чинного законодавства України.

1.5. Спадщина визнається відумерлою відповідним судом за заявою Одеської міської ради і передається територіальній громаді міста Одеси, в разі:

- відсутності спадкоємців за заповітом і за законом;
- усунення спадкоємців від права на спадкування;
- неприйняття спадкоємцями спадщини;
- відмови спадкоємців від прийняття спадщини.

2. Порядок введення Реєстру майна, яке може бути визнане відумерлою спадщиною

2.1. Органом, відповідальним за облік відумерлої спадщини, ведення «Реєстру майна, яке може бути визнане відумерлою спадщиною» (далі – Реєстр), а також за забезпечення представництва Одеської міської ради в суді є юридичний департамент Одеської міської ради (далі – Департамент).

2.2. З метою виконання зобов'язань за цим Порядком, Департаментом також забезпечується:

- вжиття заходів з виявлення усього складу нерухомого (рухомого) спадкового майна, розташованого в межах міста Одеси, по якому відсутні спадкоємці за заповітом і за законом, або вони усунені від права на спадкування, не прийняли спадщину чи відмовилися від її прийняття, на підставі надісланих до Департаменту звітів, відповідно до цього Порядку;
- залучення з цією метою інших виконавчих органів Одеської міської ради відповідно до їх повноважень, надання таким органам роз'яснень та правової допомоги щодо поводження із відумерлою спадщиною;
- отримання та аналіз інформації про відкриття спадщини, випадки її неприйняття спадкоємцями, занесення такої інформації до Реєстру, отримання та занесення до Реєстру попередніх даних стосовно виявленого спадкового майна;
- виявлення, вивчення та аналіз обов'язків спадкодавців, надання правової допомоги при задоволенні вимог кредиторів спадкодавців;
- підготування заяви до суду про визнання спадщини відумерлою, забезпечення представництва Одеської міської ради в суді;
- виявлення інформації стосовно неправомірної реєстрації прав власності на спадкове майно;
- інформування міського голови про заходи щодо поводження з відумерлою спадщиною;
- вирішення відповідно до законодавства інших питань, пов'язаних із запровадженням цього Порядку.

2.3. Департамент, отримуючи інформацію відповідно до розділу 3 цього Порядку, заносить її до Реєстру. Ведення Реєстру безпосередньо забезпечується відповідним структурним підрозділом, який визначається наказом начальника Департаменту.

2.4. Реєстр містить наступні дані: ПІБ особи померлого, місце відкриття спадщини (місце постійного проживання спадкодавця, місцезнаходження його нерухомого майна, або його основної частки), час відкриття спадщини (день смерті, або день визнання особи померлою), склад попередньо виявленого у спадкодавця (зареєстрованого за спадкодавцем) майна, спадкоємців стосовно яких надійшли відомості, фізичних та юридичних осіб від яких надійшла інформація, інформацію від КП „ОМБТІ та РОН” стосовно наявності або відсутності зареєстрованого майна, інформацію про передачу справи до суду.

2.5. Після внесення відповідного запису до Реєстру Департамент, в межах отриманої первинної інформації, готує запит до КП «ОМБТІ та РОН» стосовно наявності реєстрації за померлим прав власності на будь-яке нерухоме майно (будівлі, споруди, будинки, житлові та нежитлові приміщення у жилих будинках, розташовані на території міста), а також у разі необхідності стосовно укладених померлим договорів довічного утримання, до міського управління регіональної філії Центру державного земельного кадастру України (далі - ОМУ ОРФ ЦДЗК) на предмет реєстрації

за померлим прав на земельні ділянки в межах міста, до органів, уповноважених здійснювати реєстрацію рухомого майна та цінних паперів.

3. Отримання інформації про осіб, майно яких може бути визнане відумерлою спадщиною

3.1. Інформація щодо настання випадків, зазначених у підпункті 1.5 цього Порядку, та яка повинна міститися у Реєстрі, отримується від органів Нотаріату України та судів, обласного управління юстиції Міністерства юстиції України, органів Міністерства внутрішніх справ, Державних відділів реєстрації актів цивільного стану за ініціативою таких органів або на підставі відповідних запитів, а також від комунальних підприємств житлово-комунальних сервісів (далі – «ЖКС»), об'єднань співвласників багатоквартирних будинків (далі – ОСББ), органів самоорганізації населення (далі – органів СОН), комунального підприємства «ОМБТІ та РОН», комунального підприємства «Спеціалізоване підприємство комунально-побутового обслуговування», департаменту праці та соціальної політики Одеської міської ради, служби у справах дітей Одеської міської ради, районних адміністрацій Одеської міської ради, інших виконавчих органів Одеської міської ради, а також від фізичних та юридичних осіб, з інших джерел, дозволених законодавством, зокрема: моніторингу судових справ, які ведуться виконавчими органами міської ради та юридичним департаментом Одеської міської ради щодо спадкування майна (визнання причин пропусчення строків прийняття спадщини поважними та ін.), аналізу звернень громадян та організацій тощо.

3.2. Громадяни, за їх заявою, мають право на отримання винагороди за надання інформації про випадки неприйняття спадщини, яка в наступному визнана відумерлою та передана територіальній громаді. Право на таку винагороду виникає після оформлення за територіальною громадою міста права власності на відповідне майно. Особі, що надала інформацію про майно, яке може бути визнане відумерлою спадщиною Департаментом надається довідка про отримання такої інформації. Після того як територіальна громада набула право власності на майно зазначене у інформації, особа, яка надала зазначену інформацію повідомляється про таке. Розмір винагороди складає 1 відсоток вартості майна.

3.3. Комунальні підприємства «ЖКС» (їх відповідні підрозділи), органи СОН та ОСББ, комунальне підприємство «Спеціалізоване підприємство комунально-побутового обслуговування», департамент праці та соціальної політики Одеської міської ради, служба у справах дітей Одеської міської ради, районні адміністрації Одеської міської ради, зобов'язані повідомляти Департамент про відомі їм випадки смерті (оголошення померлими) одиноких осіб, які не мають спадкоємців, або відомості стосовно таких відсутні, та які мешкали в підвідомчому відповідній організації житловому фонді, або перебували на обліку як одинокі особи.

Таку інформацію необхідно надавати незалежно від наявності або відсутності інформації про факти володіння такими особами майном, а саме: будинком,

будівлею, спорудою, жилим (нежилим) приміщенням у жилому будинку, земельною ділянкою та іншим майном.

При цьому, до Департаменту надається така інформація (при її наявності), відповідно до Додатка до цього Положення (далі – Додаток), з обов'язковим зазначенням: прізвище, ім'я та по батькові особи, що померла, дата її смерті, місце постійного проживання та реєстрації, перелік майна, що може бути визнане відумерлим, місцезнаходження майна, ознаки чи опис майна, та відомості про особу чи орган, що надав таку інформацію із зазначенням адреси для листування та контактного телефону.

Також, до Департаменту надаються усі наявні копії документів, що стосуються померлої особи та/або її майна (свідоцтва на право власності, договори купівлі-продажу, та ін.). У разі направлення такої інформації КП «ЖКС», до інформації додається довідка за формою № 1 (виписка з домової книги про склад сім'ї), копії паспорта та ідентифікаційного коду та ін.

3.4. Особи, відповідальні за виявлення, збирання інформації та підготування повідомлень, призначаються відповідним актом керівництва органу, або організації, та несуть персональну відповідальність відповідно до чинного законодавства.

3.5. Інформацію, зазначену у підпункті 3.3 цього Положення, органи та організації надають до Департаменту, не пізніше 10-го числа поточного місяця, шляхом направлення щомісячних звітів, відповідно до Додатка до цього Положення, в якому вказують про випадки виявлені за минулий місяць.

Надання щомісячних звітів є обов'язковою, в незалежності від наявності чи відсутності виявлення таких випадків.

3.6. Після отримання інформації, визначеної у підпункті 3.3 цього Порядку, Департаментом здійснюються заходи стосовно попереднього виявлення майна, яке належить померлим особам, шляхом направлення відповідних запитів до КП «ОМБТІ та РОН».

3.7. З метою належного контролю виявлення та реєстрації випадків смерті одиноких осіб та осіб, майно яких може бути визнано відмерлою спадщиною, щорічно органи та організації, не пізніше 15-го січня поточного року надають до Департаменту інформацію про усі випадки, які було виявлено за попередній рік, за формою відповідно до Додатка до цього Положення, незалежно від того, повідомлялося про такі випадки у щомісячних звітах, чи ні.

4. Підготовка та судове супроводження справ про визнання спадщини відумерлою

4.1. Зі спливом 12-місячного строку з часу відкриття спадщини (смерті особи, майно якої може бути визнано відумерлою спадщиною), та наявності інформації про непереоформлення майна померлої особи, Департаментом готується та подається до суду заява про визнання спадщини відумерлою, та здійснюється судове супроводження такої справи.

4.2. У разі наявності інформації про факт переоформлення права власності на майно померлої особи, Департаментом вживаються заходи щодо отримання копій документів, на підставі яких було здійснено переоформлення. У випадку виявлення незаконних підстав для переоформлення права власності та порушень прав та інтересів територіальної громади міста, Департаментом готується відповідна позовна заява до суду, та повідомляються правоохоронні органи.

4.3. Разом із заявою про визнання спадщини відумерлою Департаментом подається до суду заява про забезпечення доказів, а саме: щодо витребування з державної нотаріальної контори, відповідно до територіального поділу, інформацію зі Спадкового реєстру про наявність спадкової справи, відносно майна померлої особи.

У разі отримання відповіді державної контори про наявність спадкової справи Департаментом здійснюються заходи щодо отримання її копії.

Після вивчення Спадкової справи, у разі законних підстав та відсутності порушень прав та інтересів територіальної громади міста Одеси, до суду подається клопотання про залишення заяви Одеської міської ради про визнання спадщини відумерлою без розгляду.

У разі незаконних підстав відкриття Спадкової справи або сумнівів у їх законності, Департаментом готується позовна заява до суду з відповідними вимогами, направленими на захист прав та інтересів територіальної громади міста Одеси, та повідомляються правоохоронні органи.

4.4. Після прийняття судом рішення про визнання права власності на відумерлу спадщину за територіальною громадою міста Одеси, оригінал рішення суду із усіма матеріалами та документами передається Департаментом до Представництва по управлінню комунальною власністю Одеської міської ради для забезпечення організації реєстрації права власності на відповідне майно за територіальною громадою міста.

4.5. Після задоволення заяви про визнання спадщини відумерлою, вимоги кредиторів підлягають задоволенню відповідно до підпункту 5.3 цього Порядку.

5. Реєстрація права власності на відумерлу спадщину та пов'язані з цим дії

5.1. Органом, відповідальним за реєстрацію рішення суду про визнання права власності на відумерлу спадщину за територіальною громадою міста є Представництво по управлінню комунальною власністю Одеської міської ради (далі - Представництво).

5.2. З метою виконання зобов'язань за цим Порядком, Представництвом також забезпечується:

- вжиття заходів з утримання, збереження, оцінки майна (нерухомого та рухомого), яке може бути визнане відумерлою спадщиною, а також з оформлення правовстановлюючих документів на нього;
- ініціювання вирішення питань подальшого управління майном, визнаним відумерлою спадщиною та переданим у власність територіальної громади міста Одеси;

- організація задоволення вимог кредиторів;
- організація повернення майна, яке визнане відумерлою спадщиною, спадкоємцям, які пропустили строк її прийняття;
- збирання інформації стосовно майна, яке може бути визнано відумерлою спадщиною, з подальшою передачею вказаної інформації до Департаменту;
- взаємодія з Департаментом з виявлення майна, яке може бути визнано відумерлою спадщиною;
- вирішення відповідно до законодавства інших питань, пов'язаних із запровадженням цього Порядку.

5.3. Після здійснення реєстрації нерухомого майна, задовольняються вимоги кредиторів спадкодавця, що заявлені відповідно до статті 1231 Цивільного кодексу України. Рішення щодо задоволення вимог кредиторів (відчуження майна, права на яке зареєстроване за територіальною громадою міста) приймає Одеська міська рада з урахуванням вимог Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні».

5.4. Після задоволення усіх належних вимог кредиторів спадкодавця, територіальна громада в особі Одеської міської ради та її виконавчих органів здійснює повноваження щодо володіння, користування та розпорядження відповідним майном згідно з вимогами законодавства.

5.5. Якщо, після набуття територіальною громадою міста права на відповідне нерухоме майно (що збереглося), спадкоємець, який пропустив строк для прийняття спадщини, вимагає передачі майна в натурі, такий спір вирішується в судовому порядку.

У разі, якщо майно відчужено територіальною громадою (на конкурентних засадах або на підставі відповідних цивільно-правових угод), спадкоємцю може бути надана грошова компенсація згідно з відповідною оцінкою такого майна, або за грошовою оцінкою відповідної земельної ділянки з бюджету міста.

У випадку незгоди спадкоємця на таке задоволення його вимог, спір також вирішується в судовому порядку.

6. Забезпечення збереження спадкового майна

6.1. У разі наявності загрози знищення майна (самовільного привласнення тощо) Представництво вживає заходів щодо його збереження в межах коштів, передбачених у кошторисі Представництва, та власними силами.

6.2. Збереженню підлягає як нерухоме, так й рухоме майно спадкодавця.

6.3. Конкретні заходи щодо збереження майна визначаються керівником Представництва по кожному виду майна окремо, з урахуванням особливостей та якісних властивостей спадкового майна.

7. Відповідальність за невиконання Порядку та контроль

7.1. За порушення процедури та строків, визначених цим Порядком, неповідомлення про виявлення майна, приховування або перекручування фактів, посадові особи місцевого самоврядування несуть відповідальність

відповідно до закону, а також відшкодовують шкоду, завдану їх діями (бездіяльністю) територіальній громаді міста.

7.2. Виконання положень цього Порядку виконавчими органами міської ради, комунальними підприємствами та іншими організаціями комунальної форми власності безпосередньо контролюється та координується Департаментом.

7.3. З метою виявлення фактів, вказаних у підпункті 7.2 цього Положення, Департамент вивчає та аналізує подані звіти виконавчих органів Одеської міської ради та комунальних підприємств, перевіряє достовірність наданої ними інформації, проводить у встановленому порядку перевірки з питань додержання такими органами та підприємствами вимог цього Порядку, вживає інших заходів, спрямованих на неухильне додержання Порядку відповідальними особами.

7.4. При виявленні таких випадків, Департаментом готується відповідна доповідна записка керівництву виконавчого комітету Одеської міської ради та ініціюється у встановленому порядку розгляд питання притягнення винних осіб до відповідальності.

Керуючий справами

Додаток
до Порядку поводження
з відумерлою спадщиною
в місті Одесі

Директору юридичного департаменту
Одеської міської ради
Начальнику Представництва по
управлінню комунальною власністю
Одеської міської ради

АНАЛІТИЧНИЙ ЗВІТ

за _____ місяць 20__ року
(або річний звіт)

про виявлені випадки смерті (оголошення померлими) одиноких осіб,
які мають у одноособовій власності нерухоме (рухоме) майно, або не мають
такого

№	ПІБ, дата смерті	Місце реєстрації / проживання	Наявність інформації про майно, яке може бути визнано відумерлою спадщиною	Примітки

Додаток: (копії документів) на _____ арк.

Посадова особа,
відповідальна за надання інформації

Керівник посадової особи

М.П.

Керуючий справами _____